

Els africans, dividits per la conquesta empresarial xinesa

Algunes companyies xineses han injectat milers de milions a l'Àfrica per assegurar-se l'accés als recursos naturals i, de passada, impulsar les economies dels seus països. La gent corrent no està gaudint d'aquests beneficis, però, i recelen cada vegada més dels nous inversors.

Tot està igual que sempre: fileres de cases deteriorades, marcs de portes erosionats i amb talles intricades, camins de terra plens de sots, vaixells de pesca podrint-se a la platja i, enmig de tot, el Boma, una fortalesa de pedra construïda pels antics conqueridors alemanys a Bagamoyo, letàrgica ciutat costanera de Tanzània.

Bagamoyo fou la capital de la colònia Àfrica Oriental Alemanya del 1888 al 1891, fins que la seu administrativa es va traslladar a Dar es Salaam perquè la riba a Bagamoyo era massa poc profunda per a un port. D'aleshores ençà poca cosa més ha passat: en aquesta localitat, el temps sembla haver-se aturat.

“Aviat, però, res no tornarà a ser com abans a Bagamoyo”, diu Marie Shaba, “perquè ara els nous governants del món –els xinesos– ja s'acosten”.

La periodista de ràdio de 65 anys llueix un *kitenge* d'un groc intens, el vestit tradicional de les dones de Tanzània. Es considera una activista cultural. Durant anys, Shaba ha estat lluitant per aconseguir que la ciutat de Bagamoyo –un escenari clau per al comerç d'esclaus al segle XIX i per a la història colonial–, sigui declarada patrimoni de la humanitat per les Nacions Unides. Tanmateix, Shaba sospita ara que la tranquil·la ciutat desapareixerà amb l'arribada del progrés.

Aquesta primavera, Bagamoyo fou el centre d'atenció de les notícies de negocis internacionals, quan més de

400 diaris de tot el món van informar que la Xina hi feia un préstec a baix interès de 10 mil milions de dòlars (7.400 milions d'euros) disponibles per a la construcció d'una moderna terminal de contenidors a 15 quilòmetres al sud de la ciutat, i planejava, a més, finançar la creació d'una zona econòmica especial darrere del port.

“Parlem de mesures positives per a Tanzània, molt positives. Es tracta d'un país pobre que així farà un gran pas endavant”, diu Janson Huang, de 36 anys. També resulta beneficiós per a ell i la seva empresa. Huang, un home baix i vigorós, amb un bigoti esclarissat, que avui vesteix de manera informal amb una camisa oberta de ratlles grisa i blanca i pantalons foscos, dirigeix l'oficina local de la construcció xinesa Group Six International a Dar es Salaam. Parla l'anglès correctament, i és directe i obert en fer-ho.

Aquesta actitud no és corrent, ja que els inversors xinesos tendeixen a defugir els mitjans de comunicació. Totes les altres preguntes que *Der Spiegel* va fer a empreses xineses registrades a Tanzània o bé van ser rebutjades o bé no van obtenir cap resposta.

Tots hi guanyen? La seu del Group Six, a la zona industrial Mikocheni, no va ser fàcil de trobar. El camí d'accés –sense pavimentar– encara no tenia nom. La companyia es troba en un complex discret darrere de murs alts coronats

amb filferro d'arç. A l'altre costat del magatzem de materials, dos llums xinesos de color vermell marquen l'entrada al dormitori –no massa atractiu– dels capatassos xinesos. Al costat, l'oficina del gerent també es mostra escassament moblada amb butaques de cuir d'imitació i alguns arxivadors.

A Huang, un enginyer que ha estat treballant a l'est d'Àfrica durant deu anys –primer a Kenya i després a Tanzània–, li agrada la nova llar i s'hi vol quedar amb la seva família; voldria tenir un segon fill, preferiblement un nen.

“No va ser fàcil obrir-se pas a Tanzània”, confessa, “però a nosaltres els xinesos no ens fa por arriscar-nos. Veiem Àfrica amb ulls altres que els dels occidentals, no com un continent en decadència, sinó com una regió econòmica amb un potencial enorme”.

L'empresa privada de Huang ha participat en la construcció de molts edificis, com és el cas de la recent Torre de Cristall al centre de Dar es Salaam. “Invertim i creem llocs de treball. Tots hi sortim guanyant, l'una part i l'altra”, assegura.

L'única decoració a l'oficina de Huang consisteix en unes fotografies emmarcades a la paret on se'l pot veure fent donacions de l'empresa amb fins humanitaris. Està especialment orgullós d'una foto de grup amb el president Xi Jinping: Huang, un jove pioner econòmic de la Xina, a peu dret just al darrere de la primera dama de la Xina.

Un lleó al galop. La foto correspon a la visita d'estat de Xi a finals de març, quan el tot just elegit president de la Xina va signar l'acord d'inversió per al port de Bagamoyo i la zona econòmica especial, així com 17 acords bilaterals més. El president i líder del partit acabava d'arribar de Moscou, i no fou casualitat que la segona parada del seu primer viatge a l'estranger fóra a Àfrica.

El president xinès Xi Jinping durant la seua arribada per a una visita d'estat a Dar es Salaam al març de 2013.

Xina, la superpotència econòmica d'Àsia, sospira per recursos naturals, energia, aliments i mercats per als seus productes; Àfrica, pot oferir totes aquestes coses: aproximadament un 40 per cent de les reserves mundials de recursos naturals, 60 per cent de terres agrícoles no cultivades, mil milions de persones amb un poder adquisitiu creixent i un exèrcit potencial de treballadors a baix salari.

“Les nostres relacions inauguren un nou començament històric”, va dir el president xinès als seus amfitrions de Tanzània. Va assenyalar que l'Àfrica es troba entre les regions del món que creixen a més gran velocitat, avançant com un “lleó al galop”.

Xi va recordar als seus amfitrions la càlida relació entre el gran president Mao Zedong i el primer president de Tanzània, Julius Nyerere. També va elogiar la lluita compartida per ambdós països contra l'imperialisme i s'acollí als interessos comuns de tots els països en vies de desenvolupament. “Som amics de veritat”, va dir. “Ens tractem com a iguals”.

Abans de dir el seu discurs, Xi havia fet un gest simbòlic: havia lliurat al president de Tanzània un centre de conferències monumental construït per una empresa xinesa a la capital comercial de Dar es Salaam. Després de la seva visita, va viatjar a la cimera BRICS a Durban, Sud-àfrica, per fer negocis amb representants de la resta de països englobats en aquesta sigla (Brasil, Rússia, Índia i Sud-àfrica).

Tanzània és un dels punts focals per a l'estratègia globalitzadora de la Xina a l'Àfrica. El 2011, una gran empresa xinesa va invertir tres mil milions de dòlars en les mines de carbó i mineral de ferro del país. Les enormes reserves de gas natural davant la costa de Tanzània —que es calculen en uns 40 bilions de peus cúbics— són d'interès estratègic. La companyia xinesa National Petroleum Company està instal·lant en l'actualitat un sistema de canonades de 532 quilòmetres des de Mtwara, una ciutat portuària al sud-est de Tanzània, fins a Dar es Salaam.

Un cop finalitzada la canonada, els superpetroliers que atraquen al nou port

Bagamoyo carregaran el gas natural líquid, refredat a temperatures de fins a 164 graus Celsius, i el transportaran fins a l'Extrem Orient. Minerals i productes agrícoles de Tanzània, Zàmbia i Congo s'enviaran també des d'aquest port. Segons es diu, els xinesos planegen a més la construcció d'una base naval per protegir els seus interessos econòmics al llarg de l'oceà Índic.

“La història es repeteix”, diu Shaba, la periodista i activista cultural. “En el passat, ivori i esclaus eren transportats a través de Bagamoyo. Ara, són els recursos naturals.”

Fa temps, els esclaus batejaren aquesta ciutat amb el nom de Bagamoyo, que significa ‘acomida’t del teu cor’. Qualsevol persona que no hagués aconseguit escapar dels traficants d'esclaus en el camí cap a la costa estava perduda en posar els peus a Bagamoyo.

L'ofensiva econòmica de la Xina a l'Àfrica es va iniciar abans del canvi de mil·lenni. Al principi, va ser molt gradual i discreta, però des del 2000, el volum de comerç entre la Xina i Àfrica s'ha multiplicat per vint, i arribà

als 200 mil milions de dòlars en 2012. Xina s'ha anticipat a les antigues grans potències –França, el Regne Unit i els Estats Units– per convertir-se en el soci comercial més important d'Àfrica.

La 'irrupció' xinesa. Durant anys, la Xina s'ha involucrat en una campanya intensiva per visitar el continent. Presidents, caps de govern i ministres han viatjat a gairebé tots els països subsaharians que donen suport a les polítiques de la Xina i no reconeixen Taiwan. Han perdonat deutes, han atorgat milers de milions en préstecs, han segellat acords de defensa i han lliurat generosos paquets d'ajuda. Per sobre de tot, però, s'han assegurat l'accés als recursos naturals d'Àfrica.

La "irrupció de la Xina en l'escena africana ha estat el factor més dramàtic i important en les relacions exteriors del continent –potser en el desenvolupament d'Àfrica en la seva totalitat– des de la fi de la guerra freda", va escriure Christopher Clapham de Cambridge, el Centre d'Estudis Africans amb seu a Anglaterra.

Actualment hi ha més de 2.000 empreses xineses i més d'un milió de ciutadans xinesos a l'Àfrica subsahariana. En trobem a les grans ciutats, als centres miners i als camps de petroli, a les plantacions i fins i tot als llogarets més remots de la selva. La població immigrant xinesa inclou gerents i assessors militars, metges i enginyers agrònoms, enginyers i importadors, comerciants ambulants, propietaris de petites empreses i els treballadors subcontractats emprats en innumbrables obres de construcció.

Els xinesos estan construint signes visibles de la seva presència a tot arreu: palaus presidencials, ministeris, casernes militars, centres de congressos, museus, estadis, empreses de radiodifusió, complexos hotelers i operacions agrícoles a gran escala. Estan renovant les línies de ferrocarril, pavimentant milers de quilòmetres de carreteres i construint aeroports, preses, centrals elèctriques i hospitals; de fet, els xinesos estan modernitzant un gran sector de la infraestructura del continent.

El Centre per al Desenvolupament Mundial amb seu a Washington estima que, entre 2000 i 2011, la Xina va proporcionar al voltant de 75 mil milions d'euros en ajudes a l'Àfrica per a un

Al fons, una presa de construcció xinesa al Sudan.

total de 1.673 projectes, més o menys l'equivalent del que van fer els Estats Units en el mateix període. No obstant això, de vegades és difícil saber on acaba la inversió rendible i comencen les iniciatives altruistes.

La competència des d'Occident es queda sovint amb les mans buides. Les empreses estatals xineses operen amb menys burocràcia, són més ràpides i més barates i, per regla general, proporcionen finançament per a projectes fent ús de préstecs dels bancs estatals a baix interès.

A canvi de desenvolupar la infraestructura, els xinesos reben llicències lucratives per explotar els recursos naturals i els combustibles fòssils. Per exemple, Angola, un país devastat per la guerra i marginal fins no fa gaire temps, s'ha convertit en un dels proveïdors clau de petroli de la Xina, i competeix amb l'Aràbia Saudita per la primera posició.

Un 'matrimoni' desigual. Altres països recentment industrialitzats –com Brasil, Índia i Turquia– també han des-

cobert o redescobert Àfrica. Però cap país no està fent sentir la seva presència tan fortament, des de Khartoum fins a Ciutat del Cap, com la Xina. Lamido Sanusi, el governador del Banc Central de Nigèria, ja detecta un "tuf de colonialisme" en les activitats de la Xina.

L'intel·lectual senegalès Adama Gaye està encara més preocupat, i adverteix d'una segona onada de conquesta. En el seu polèmic llibre amb un títol equivalent a "Xina-Àfrica: El drac i l'estruç", Xina, el drac voraç, i Àfrica, l'estruç ingenu, s'enfronten en desigualtat de condicions. "Es fan els amos de tot el que poden", diu Gaye, referint-se als xinesos. Fins i tot els acusa de crear "una cultura d'apartheid" mitjançant la segregació social.

Azaveli Lwaitama, de 61 anys, té una visió més relaxada. "Els xinesos fan simplement la seva, i són discrets", diu. Sent professor de filosofia, Lwaitama parla en nom del Vision East Africa Forum, un gabinet d'experts dedicats al futur de l'Àfrica oriental. "Ens estan globalitzant en aquest moment i estem

vivint una batalla accelerada per l'obtenció d'una part dels nostres recursos". Segons la seva opinió, això no és més que capitalisme amb una "cara xinesa".

Es fa difícil entendre el que està dient Lwaitama a causa del soroll ensordidor provinent d'unes obres xineses pròximes, on martinets colpegen el terra amb pals d'acer. Dar es Salaam és tot una gran construcció, amb gratacels, edificis d'oficines i torres bancàries que brollen de la terra. Els carrers estan congestionats contínuament, i la meitat dels vianants caminen amb els telèfons mòbils a les mans.

"Hem arribat al món modern. Tot sembla prometedor, però no ens hem de deixar enganyar", diu Lwaitama. Malgrat una taxa de creixement econòmic del voltant del 7% el 2012, la majoria dels 45 milions de tanzans no s'han beneficiat gaire de la recuperació. Per contra, diu Lwaitama, la bretxa entre rics i pobres s'ha fet més gran.

"Els líders africans s'han casat amb la Xina, la núvia més atractiva del mercat mundial, i ara Occident es lamenta per

un rival no desitjat", diu Lwaitama. Però, afegeix, els xinesos estan tan motivats pel lucre com els nord-americans i els europeus. "No obstant això, tenen un avantatge clau: són més forts que els blancs. Vénen de la pobresa i poden sobreviure en les condicions més difícils".

El concepte "West is best" (Occident és el millor) és ja una cosa del passat. Decebut per Europa i Amèrica, on el seu continent sovint ha estat deixat de banda com un cas perdut, els africans han posat la mira en l'Orient Llunyà. Allà han trobat un aliat fort, un aliat que està principalment interessat a fer negocis i que no interfereix en els seus afers interns. Xina no dicta condicions polítiques per a la cooperació econòmica, a diferència d'Occident, que, almenys sobre el paper, exigeix un "bon governament", un estat de dret, mesures contra la corrupció i la protecció dels drets humans.

Aquesta és una de les raons per les quals els dèspotes com el president de Zimbabwe, Robert Mugabe, tenen els xinesos en tan alta estima: cooperar amb la Xina omple les seves arques buides i els permet assegurar la seva permanència en el poder, i als dictadors d'Àfrica ningú no els assetja pel fet de practicar l'opressió o alimentar-se de la seva pròpia gent.

Per exemple, Pequín no es va comoure gaire quan el règim sudanès va emprendre una guerra criminal per forçar desplaçaments a Darfur; és més, va continuar subministrant armes al govern sudanès i bloquejà acords en el Consell de Seguretat de les Nacions Unides. La principal preocupació de Beijing era que el petroli sudanès continués fluint; després d'Angola, Sudan és la segona font de petroli més important de la Xina a l'Àfrica.

Amb el domini econòmic de la Xina, la influència política d'Occident s'està erosionant gradualment. Als països autoritaris com Etiòpia, Rwanda i Uganda, el model dictatorial de desenvolupament xinès, que prioritza el creixement sobre la llibertat, ha estat durant molt temps una alternativa a la democràcia liberal acollida de bon grat.

Alhora, la influència cultural d'Europa i Amèrica hi està disminuint. L'agència estatal de notícies xinesa Xinhua compta ara amb 28 oficines a l'Àfrica, més

que qualsevol competidor occidental. L'emissora de televisió estatal CCTV, que va inaugurar una nova seu a Nairobi l'any passat, guanya com més va més espectadors. En lloc d'emetre els informes habituals de desastre, l'estació tendeix a difondre "bones notícies" d'Àfrica i retrata la Xina com un "veritable amic".

Ressentiment creixent i violència.

No obstant això, hi ha un creixent ressentiment a Sud-àfrica, on segons sembla hi ha ja uns 250.000 xinesos. Als municipis es refereixen als nous immigrants com als "amos grocs". Entre els sud-africans, els xinesos són sovint considerats ambiciosos, cruels i racistes, com persones que estan explotant Àfrica, que inunden els seus mercats amb productes barats i que estan arruïnant una indústria nacional ja feble.

Els dirigents sindicals d'Angola es queixen que les empreses xineses estan creant molt pocs llocs de treball per als treballadors locals. Hi ha rumors a la capital, Luanda, que els xinesos estan utilitzant els presos com a treballadors forçats en la construcció.

A Zàmbia, hi ha sovint protestes contra els salaris miserables i les condicions inhumanes de treball en les mines xineses de carbó i coure. Alguns guàrdies xinesos han disparat en repetides ocasions als miners en vaga en els últims anys i han causat veritables banys de sang. Un dels miners, després d'haver rebut una bala al juliol de 2006, va dir: "Simplement no ens veuen com a éssers humans". Alguns treballadors enfadats van matar un gerent xinès durant una disputa salarial a l'agost de 2012.

A Zimbabwe, els productes xinesos s'anomenen *zhing-zhong*, o productes ferralla que no duren. Uns venedors xinesos foren atacats recentment al mercat Kariakoo a Dar es Salaam. "Ho venen tot més barat i estan arruïnant els nostres negocis", diu una dona que regenta una botiga al mercat.

Una mentalitat de la febre de l'or.

"Què és tot aquest enrenou? Que no hi ha lliure competència arreu del món?", diu Janson Huang, el gerent de l'empresa constructora xinesa a Tanzània. "Aprofitem les nostres oportunitats i estem fent exactament el que Occident ha fet durant segles". L'acusació que les empreses xineses només contracten tre-

La Xina anhela els recursos naturals, l'energia, els aliments i el mercat per als seus productes que Àfrica pot oferir

balladors xinesos és injusta, diu Huang, i ha assenyalat que la seva companyia dóna feina a prop de 1.000 treballadors locals i a 50 de la Xina en llocs directius. Diu que els anima a aprendre l'idioma oficial, fent-los saber que és important adaptar-se a la cultura local.

Huang contradiu el tòpic del depredador xinès abalançant-se sobre Àfrica. Però ara Huang ha d'interrompre la conversa ja que els seus dos *smartphones* s'han posat a bronzir. Les trucades són sobre projectes importants a Bagamoyo, on reclamen licitacions. La seva companyia està a l'espera de contractes lucratius.

El Grup Kumar de l'Índia planeja construir una planta elèctrica a gas a Bagamoyo, mentre que un consorci japonès ja ha presentat els dissenys de la instal·lació portuària. En els últims anys, Heidelberg Cement, una empresa alemanya, ha invertit 130 milions de dòlars en la seva filial a Wazo Hill, un poble a la zona econòmica especial.

La mentalitat de la febre de l'or està creant una barreja de sentiments a Bagamoyo. "La gent està ansiosa per la manca d'informació. Ni tan sols l'administració de la ciutat sap el que ens espera en el futur", diu Baraka Kalangahe, de 53 anys i directora de projectes d'una petita organització ecologista que tracta de protegir el fràgil ecosistema al llarg de la costa.

"Els joves aspiren a aconseguir una feina, però molts ja no creuen que siga possible", diu Kalangahe. Parla de pescadors preocupats pel seu futur i d'un poblet costaner que recentment han despoplat. "El govern simplement trasllada la gent a un altre lloc, i els ofereix una petita compensació en bescanvi", diu Kalangahe. No obstant, afegeix, el que hi ha en joc és un projecte d'importància continental; amb diferència, es tracta del port més gran d'Àfrica, que s'espera que manipularà 20 milions de contenidors de càrrega l'any.

Això no obstant, constituirà un triomf per a Tanzània? El darrer Informe de Progrés d'Àfrica serveix d'avertència

Edifici oficial de la Unió Africana, finançat i construït per Xina, a Addis Abeba, Etiòpia.

per al govern. Una comissió encapçalada per l'ex-secretari general de l'ONU, Kofi Annan, conclou que Àfrica perdria aproximadament 38 mil milions de dòlars l'any a causa de tractes no transparents relacionats amb els recursos naturals i de l'evasió fiscal, una pèrdua molt més gran que l'ajuda al desenvolupament que rep.

Guanyadors i perdedors. En l'auge actual, a causa principalment de la intrusió de la Xina, l'antiga asimetria no deixa de ser-hi present: Àfrica continua sent un proveïdor de recursos naturals, mentre que la creació de valor afegit es produeix en un altre lloc.

"Un grup reduït s'enriqueix, mentre que les masses continuen sent pobres. Aquesta és la maledicció de la bonança dels recursos naturals. Però nosaltres podem canviar aquesta situació", assegura Godwin Nyelo, de 52 anys, un geòleg i assessor del govern de Tanzània en temes miners i membre de la junta directiva d'una empresa d'urani australiana. Ell viu a Wazo Hill, on té la zona econòmica especial tot just creada pràcticament a la porta.

Nyelo viatja sovint a l'estranger per dissipar els dubtes i reclutar inversors.

En una presentació de PowerPoint anomenada "Àfrica de l'Est: El Gran Salt Endavant?" mostra un gràfic que s'assembla a un acolorit mapa del tresor. Els recursos del seu país es troben identificats al mapa: joies, or, coure, níquel, cobalt, magnesi, fosfat, caolí, carbó, mineral de ferro, urani i gas natural: totes les coses que l'economia mundial desitja.

"El govern està planejant un sistema de gestió transparent dels recursos", explica Nyelo. "El nostre objectiu és un desenvolupament sostenible, i volem que tots els tanzans es beneficien de la prosperitat".

A la ciutat costanera de Mtwara, on s'iniciarà el gasoducte finançat per la Xina, la gent ja se sent enganyada. Els habitants de la zona volen que es construeixi una planta de processament de gas a la regió, cosa que proporcionaria llocs de treball. Quan van esclatar disturbis fa uns sis mesos, el govern va enviar tropes a Mtwara i diversos manifestants van ser assassinats; els testimonis van parlar de "condicions civils bèl·liques".

El govern de Tanzània assegura un futur prometedor, però els *wananchi*, o ciutadans del carrer, ja no se'n fien. Una comissió nomenada pel govern estima que els polítics i empresaris corruptes ja han dipositat al voltant de 5,9 mil milions de dòlars en guanys il·legals en comptes bancaris estrangers.

Shaba, l'activista cultural, tem que els astuts negociadors procedents de la Xina i altres països s'aprofiten dels funcionaris del govern ingenus i corruptes. "És molt temptador per a ells", diu, "perquè som com els pollastres, que no poden volar". Àfrica està en procés de ser dividida per segona vegada, afegeix, tal com ho va ser en la Conferència de Berlín de 1885 a la qual van assistir les potències colonials europees.

Shaba, dreta a l'embarcador de Mbe-gani, dirigeix l'esguard a les illes de manglars emmarcades per una badia de color turquesa. Aviat aquesta idíl·lica escena haurà de donar pas al nou port. Llavors vaixells gegants eixiran a la mar des de Bagamoyo, carregats amb les riqueses d'Àfrica.

Bartholomäus Grill

© *Der Spiegel*

Traducció d'Alba Collado